

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ISSN: 2992-8902

Google Scholar

Academic
Resource
Index
Resource Index

doi

Digital
Object
Identifier

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIALS
NUMBER
SYSTEMS-CENTRE

74-91 XALQARO DARAJA

MAXSUS SON, 2024

IJTIMOIY, IQTISODIY, SIYOSIY, ILMIY, OMMABOP JURNAL

2024-YIL 18-19-APREL

**"RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AGROIQTISODIYOT VA
BUXGALTERIYA HISOBINING DOLZARB MUAMMOLARI VA
ULARNING YECHIMLARI" PROFESSOR NURILLA SULAYMONOVICH
SANAYEV TAVALLUDINING 85 YILLIGIGA BAG'ISHLANGAN**

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI, 2024

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 678 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 19-aprel kuni ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., professor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Benazir ustozni yod etib	10
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti jamoasi	
Qishloq xo'jaligi taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari.....	12
Yunusov Xudaynazar Beknazarovich	
Agroklasterlarda biznes jarayonlari moliyaviy natijalari hisobini takomillashtirish	14
Alikulov Abdimo'min, Koshkaldal Irina	
Assessment of the ESG rating of banks.....	19
Ruziyeva Elvira, Eshmuradov Ulugbek	
Contract Preferences of Smallholders: Evidence From a Study on Potato Production in Uzbekistan	24
Sanaev Golib, Sanaeva Rakhima, Nurullaev Ulmasjon, Nurullaeva Bakhora, Sanaev Anvar	
Taxation Systems in the Agricultural Production Sphere in the Context of Resistance to Shadow Economy	34
Koshkaldal Iryna, Dombrovska Olena, Alikulov Abdimumin	
Factors Influencing Farmers' Cooperation in Irrigation: A Study of Samarkand Province, Uzbekistan	39
Tadjiev Abdusame Abduxamidovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida kapital qo'yilmalar hisobi hamda hisobotlarini takomillashtirish.....	43
Xasanov Baxodir Akramovich, Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Raxmatov Jonibek Ismoil o'g'li	
Tijorat banklarida ichki auditida muhimlik va auditor riski masalalari.....	50
Ibragimov Abdugapur Karimovich, Qo'ldoshev Dilshod Melixurozovich	
Agroklasterlar ichki sotish jarayonida transfert baholarni belgilashni tashkiliy-uslubiy jihatlari	57
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Auditda regression tahlilni qo'llashning xususiyatlari	64
Tajekeev Ziyatdin Kobeyisovich	
Uzumchilik fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarish xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	67
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Xalqaro standartlar asosida qishloq xo'jaligida aktivlarni tasniflash, ularning hisobi va hisobotini takomillashtirish.....	71
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
The Place of Digitalisation in the Rural Areas Development of Ukraine.....	76
Riasnianska A. M., Kniaz O. V.	
Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni	79
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Nazarova Maryam Sharipovna	
Inflyatsion targetlash rejimining pul-kredit siyosatini amalga oshirishdagi ahamiyati	84
Fayziyev Oybek Raximovich	
Asalarichilikning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotidagi o'rni va uni rivojlantirish istiqbollari.....	89
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Uzumchilik majmuining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi va uning tamoyillari.....	94
Boltayev Nazarbek Narzullayevich	
Mintaqaviy klasterning xususiyatlari.....	98
Urdushev Hamrakul	
Considerations for Bolstering Entrepreneurship in the Evolution of the Domestic Economy	102
Shadiyeva Gulnora Mardiyevna	
Chorvachilik tarmog'ida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari.....	107
Kudratov Rizo Turdibayevich, O'roqov Feruz Ibodullayevich	
Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi mahsulotlari yetishtirishning hududiy jihatlari	112
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Nazarova Maryam Sharipovna	

Yalpi ichki mahsulot va uni hisoblashni takomillashtirish yo'llari.....	117
Xalmurzaev Mansur, Abdushukurov Xondamir	
Qishloq xo'jaligi korxonalarida tovar-moddiy qiymatliklar hisobini takomillashtirish yo'nalishlari.....	122
Raximova Umida Rabbimovna	
Mamlakatimiz agrar tarmog'ida innovatsiyalarga asoslangan tadbirkorlikni rivojlantirish.....	127
Olimova Nodira hamrakulovna	
Banklarda ichki auditni xalqaro audit standartlari asosida takomillashtirish.....	131
Rizayev Nurbek Qodirovich, Boymatova Chinora Ilxomovna	
Agroklastarlarda asosiy vositalarni modernizatsiyalash va ta'mirlash xarajatlari hisobini takomillashtirish.....	137
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Ibodullaev D., Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich	
Davlat budjetida boshqaruv xarajatlarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari va xarajatlarining optimallashtiruv muammolari.....	142
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna	
Bandlikni ta'minlash va kambag'allikni qisqartirishni yuzaga keltiruvchi sabablar hamda ularning yechimi.....	146
Ahmatova Qunduzbonu Asliddinovna, Sunnatullayev Musurmon Sunnatullo o'g'li, Salamov Ibroxim	
Global iqtisodiy rivojlanish sharoitida yashil iqtisodiyot muammolari	151
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Musurmonov Nodirbek Ahmadovich	
Menejer boshqaruvida boshqaruv mehnati va guruhlar dinamikasi	155
Xasanova Sitara Islamovna	
G'allachilik klasterlarida buxgalteriya hisobi shakllarini takomillashtirish.....	158
Yuldashev Sherali Xaitovich	
Современность услуг агропромышленного комплекса в условиях инновационной экономики положение дел	163
Тураев Баходир Хатамович, Рузиев Хамрокул Жураевич	
Влияние внешних факторов на эффективность производства животноводства.....	170
Хамдамова Насиба Аблакуловна	
Banklarda ichki auditni rejalashtirish masalalari.....	173
Ibragimova Iroda Rashid qizi, Safarov Abdumajit Abdixamidovich	
The Importance of Digital Technologies in the Development of Agriculture.....	179
Rabbimov Elbek Abdulloyevich	
Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish o'zini o'zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solish shakli sifatida.....	182
Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Javmanov Jamshed Abdusamatovich	
O'zbekiston pensiya tizimida pensiya hisoblash va to'lashni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasini uyg'unlashtirish.....	186
Xasanov Baxodir Akramovich, Nurmanov Din-Axmed Tileubayevich	
Uzumchilik mahsulotlari eksportini oshirish omillari	193
Ibragimov Mansur Mardonovich	
Korxonalarning xo'jalik faoliyati hisobining mohiyati, ahamiyati va hisob turlari.....	196
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Irisboyev Raxmatilla Shavkat o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotning o'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari	200
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abdullayev Sanjar Sayfiddin o'g'li, Sunnatullayev Musurmon Sunnatulla o'g'li	
Fermer xo'jaliklar faoliyatida investitsiyalarning o'rni.....	204
Nomozova Mahliyo Mamirjon qizi, Yuldashev Muhammad Utkir o'g'li, Solijonova Diyora Xaydarali qizi, Saydullayev Akbarali Akram o'g'li, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari.....	209
Salamov Ibroxim, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Ummatov Begzod Ikrom ugli, Bekpolatov Sultonxon Sherzod ugli	
Raqamli iqtisodiyot sharoitda asosiy vositalarni hisobga olishni takomillashtirish.....	214
Xatamov Kobil Xayriyevich, Sodiqov Xayrulla Sattorovich	
Improving Cost Accounting for Sales of Agricultural Products in Farms	218
Abdimumin Alikulov, Ulugbek Eshmuradov, Khondamir Abdushukurov	

Servis korxonalarini raqamli iqtisodiyotga o'tkazishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	224
Kurbanova Raxima Jamshedovna	
Raqamli iqtisodiyotning bugungi kundagi holati.....	228
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Eshimova Gulandom Botir qizi, Daniyarov Xurshid Baxtiyarovich	
Qoramolchilikda ozuqa ta'minotini yaxshilash yo'llari	233
Nurullayev Ulug'bek Uytalovich, Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni	236
Ibroxim Salomov, Roziyeva Gulxayo Chorievna	
Qishloq xo'jaligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	242
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Isaxonov Shaxzodjon Nurali o'g'li	
O'zbekiston chorvachiligidagi muammolar va ularning yechimi.....	246
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Esirgapov Diyor Akramovich, Ulmasov Tohir Suvonqulovich	
Qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	249
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ulmasov Amirxon Rasul o'g'li, Botirov Bekzod Ulug'bek o'g'li	
Механизмы и инструменты финансирования малых и средних сельскохозяйственных предприятий (На примере Центральноазиатского региона).....	253
Худойбердиева Асила	
Agroklastarlarda kapital qo'yilmalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	259
Irisboyev Rahmatillo Shavkat o'g'li, Jo'rayeva Diyora Olimjonovna, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Milliy iqtisodiyotda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rolini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	265
Saidxonov Akmalxon	
Improving Accounting and Auditing of Inventories in Agricultural Clusters	269
Raximova Umida Rabbimovna	
Maishiy xizmatlar sohasining rivojlanish tendensiyalari va kambag'allikni qisqartirishdagi o'rni.....	272
Rajabov Navruzbek Azimjonovich	
Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniytlari	277
Salomov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Порядок применения и актуальность международных стандартов финансовой отчетности в деятельности коммерческих банков и предприятий	282
Нарзиева Гузал Бахтиёровна, Хомидов Асилбек Отабек угли, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли	
Savdo korxonalarida segmentar hisobning o'rni va ahamiyati	286
Mardonov Mamed Shavkatovich, Bobomuradova Sarvinov Ziyadullayevna	
Livestock Development Problems and Prospects in Uzbekistan	289
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Ulmasova Oyul Bakhtiyarovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
Понятие и учет капитальных вложений в агрокластерах.....	292
Жураева Диёра Олимджановна	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini innovatsion modernizatsiyalashda iqtisodiy samaradorlikni hisoblash metodini takomillashtirish	297
Kurbanova Raxima Jamshedovna, Umurzoqova Sevinch Karim qizi	
Tarmoq mahsulotlarini ishlab chiqarish va sotishda innovatsion texnologiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi	301
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
Maishiy xizmatlar sohasini tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirishda raqamli innovatsion texnologiyalarning roli va ahamiyati	304
Quliyev Begimqul Melikovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishi va iqtisodiy o'sish uchun barqaror investitsiya muhitini ta'minlash masalalari.....	308
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna	

Biznesni qo'llab-quvvatlashda iqtisodiy-ijtimoiy holatni yaxshilash imkoniyatlari	311
Salamov Ibroxim, Janibekov Faxriddin Beknazarovich, Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Xudayberdiyeva Marifat Umarovna	
G'alla urug'chiligidagi boshlang'ich hisob va ichki nazoratni takomillashtirish	315
Yuldashev Sherali Xaitovich, Yusupov Uchqun, Zokirov Behruz	
Baliqchilik xo'jaliklarini rejalashtirishning ahamiyati va bosqichlari	318
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
"Yashil" iqtisodiyot: konsepsiyaning shakllanishi va asosiy kategoriyalari	321
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Toshpulatova Kamola Xurshed qizi	
Sutchilik yo'nalishidagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatida marketing elementlaridan foydalanish	324
Urazov Jamshidjon Sa'dullayevich	
Biznes jarayonlarida "xarajat" va "tannarx" kategoriyalarining nazariy jihatlarini	328
Xondamir Abdushukurov, Ulug'bek Eshmuradov	
Перспективы развития бухгалтерского учета и аудита на основе международных стандартов	333
Рахимова Умида Раббимовна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Болтабаев Диёрбек Омондурди угли, Хомидов Аслбек Отабек угли	
Asosiy vositalarni hisobga olishning xalqaro va milliy standartlarda aks ettirishning farqli jihatlarini	336
Xatamov Kobil Xayriyevich, Turabaeva Ozoda Ilxambekovna	
Qishloq hududlarida ekoturizm maskanlarining turistik salohiyati va sig'imi tahlili	340
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi, Xoshimova Sevara Bahromovna, Sayfullaev Umidulla Fazliddin o'g'li	
Chorvachilik tarmoqlarida otchilik infratuzilmasining hozirgi holati va istiqboldagi iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	346
Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Tursunov Alpomish Amanovich, Yo'ldoshev Raxim Nuriddin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi klasterlari va fermer xo'jaliklari faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari	351
Nasimjon Babayev, Dilorom Yorbekova, Umidullo Fayzullayev	
Agroklastarlarda biznes jarayonlari sotish hisobini takomillashtirish	354
Abdunazarova Sevinch, Aliqulova Zebuniso, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jalik ishlab chiqarishining samaradorligi	360
Kudratov Rizo Turdibayevich, Abduxaliqova Farangiz Abduxoliq qizi	
Increasing Efficiency of Catering Enterprises Through Modernization	365
Kurbanova Rakhima Jamshedovna	
Chorvachilik majmuasi infratuzilmasi va uni rivojlantirish	369
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Aslonov Xotamjon Sharibboy o'g'li	
Davlat-xususiy sherikchiligini rivojlantirishda klasterlarning ahamiyati	373
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Raxmatullayev Sherzod Mexriddinovich	
Studying the Features of Innovative Development in The Agricultural Sector of the Economy	377
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna	
Chorvachilikda klasterlashning ayrim masalalari	380
Urdushev Hamrakul, Mavliyanov Majid Tuychiyevich	
Issues of Development of "Green Economy" in the Context of the Actualization of the Problem of Ecology and Climate Change	385
Mukhayyo Dustova	
Xizmatlar sohasi rivojlanishining aholi turmush darajasiga ta'siri	390
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
Baliqchilik xo'jaliklarini rivojlantirish prognozini ishlab chiqish masalalari	393
Dosmuratova Shaxista Kengashovna	
Mahalliy soliqlar va mahalliy yig'imlarning iqtisodiy mohiyati	396
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Turizm korxonalari hisob siyosatini shakllantirish	400
Ibragimov Mansur Mardonovich	

Korxonalarda moliyaviy holatini ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlili	404
Isturdiev Hasan Abdigapparovich, Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li, Yusupova Ergashoy	
Innovatsiya, innovatsion iqtisodiyot atamalarining mohiyati va ulardan samarali foydalanish yo'llari.....	408
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Boyjigitov Kamronmirzo Sobirjon o'g'li, Obloberdiyev Shuxrat Sharof o'g'li	
The Processing Indicators of Livestock Products on the Basis of Economic Statistical Models	411
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida tola ishlab chiqarish xarajatlari tahlili	414
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Farangiz Rustamova	
Meva-sabzavotchilikni rivojlantirishda klaster yondashuvining afzalliklari	419
Eshankulov Sirojiddin Xakimovich	
Prospects for Leaving the Population Out of Poverty	424
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Radjabov Navruzbek Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Fayzullayev Umidullo Xayrullo o'g'li	
Tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi kurashishning kompayens nazorati usullarini takomillashtirish.....	429
Sultonov Abrorbek Umarali o'g'li, Axmedov Shuxrat Xikmatullayevich	
Segmentar va moliyaviy hisobot tuzishda xo'jalik yurituvchi subyektlar mulkini baholashning metodologik muammolari	435
G'olibjon Alikulov	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish orqali yashirin iqtisodiyotni jamiyatga ta'sirini kamaytirish	439
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Abdusalomov Farruh G'ayrat o'g'li	
Sustainable Farming Futures: the Economic Need of Climate Change Program in Uzbekistan.....	443
Akhmadjon Nurullaev, Sanayeva Raxima Amirqulovna, Visola Khasanova, Bakhora Nurullaeva, Anvar Sanaev	
Problems and Prospects of Cadastral Valuation of Land Resources in the Republic of Kazakhstan	447
Berdimurat Nazimgul, Bassybekova Zh.B.	
Значение цифровизации в сельском хозяйстве	451
Сыздықова Азиза Оралбайқызы, Сапарова Айнура Алпамысовна	
Xizmatlar sohasi samaradorligini oshirish masalalari	456
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Mardanova Mohidil Otabek qizi, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich	
Aholini o'z-o'zini bandlikka jalb qilish orqali ishsizlik darajasini pasaytirish.....	461
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Jo'rayev Sherali Anor o'g'li	
Innovatsiyani joriy qilishning fermer xo'jaliklari daromadlariga ta'siri	465
Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li, Sinayev Sherali Islom o'g'li, Ismoyilov Azamat Isroyilovich	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq daromadni tan olish masalalari.....	471
Kozimjonov Abrorbek	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning yutuqlari va muammolari.....	475
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Soliq ma'murchiligida raqamli iqtisodiyotning ahamiyati va uning ilmiy-nazariy asoslari tahlili	479
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Holmirzayev Sardor Ravshan o'g'li, Tursinaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li	
O'zbekistonda davlat xizmatlari ko'rsatish milliy tizimini rivojlanishi: xronologik tahlil.....	484
Hasanov Habibullo	
Chorvachilikning mamlakat iqtisodiyotidagi ahamiyati va uning rivojlanishi.....	488
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Tirkashev Farxod Mahmudovich, Sayfullayev Akbar Xoljigit o'g'li, Erkinov Samandar Maxmudovich	
O'zbekiston chorvachiligiga oid FAO ma'lumotlari haqida	493
Pardayeva Kamola	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq xaridorlar bilan tuziladigan shartnomalar asosida tushumni hisobga olishning ahamiyati	498
Norbekov Davron	
Paxtachilik klasterlarida ishlab chiqarishga ta'sir etuvchi omillarning tahlili	502
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Abduraxmonov Orifbek Odiljon o'g'li	

Raqamli iqtisodiyotning zamonamizdagi bugungi o'rne	506
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Zarmaxmatov Nomojjon Baxodir o'g'li	
Improving Cost Audit in Innovation Activities	510
Mustafoev is the son of Akbar Mustafa	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobotni mxs asosida transformatsiya qilish zaruriyati	514
Xolmurodov Otabek	
Klasterlarni tashkil etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari va ularning mamlakat iqtisodiyotida tutgan o'rne	521
Javmanov Jamshed Abdusamatovich, Homidov Aslbek Otabek o'g'li, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li, Boltayev Diyorbek Omondurdi o'g'li	
Soliq imtiyozlarini nazariy asoslash va huquqiy tartibga solish	526
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Sug'urta shartnomalari va sug'urta majburiyatlari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	531
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Обеспечение привлекательности инвестиции коммерческих банков	537
Назаров Килич Холмурадович, Нафасов Шохрухбек Хошимович	
O'zbekistonda tashqi savdoning rivojlanishi va muammolari	539
Xudayberdiyev U.	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida mehnatga haq to'lashning nazariy jihatdan tashkiliy-iqtisodiy asoslari	542
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi	
Human Capital in Education	546
Ibragimov Mansur Mardonovich, Ergashev Olloyor	
Qishloq joylarida xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish hamda o'zini o'zi band qilish orqali ishsizlikni kamaytirishning nazariy asoslari	551
Jo'rayev Sherali Anor o'g'li, Abdikarimov Nazirbek Odil o'g'li, Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari	555
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, Janibekov Faxriddin Bекnazarovich	
Moliyaviy natijalarning tavsifini takomillashtirish	561
Yusupova Farizabonu Zarifovna	
Kambag'allik va uni qisqartirish yo'llari	564
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Do'stiyorov Mirabbos Erkin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi turmush darajasini oshirishda xizmat ko'rsatish sohasining ahamiyati	568
Xolmurodov Otabek	
O'zbekistonda aholi turmush darajasi va daromadlarining o'ziga xos xususiyatlari	570
Rajabov Navruzбек Azimjonovich, Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SWOT-анализ конкурентоспособности национального туризма в Узбекистане в условиях преодоления последствий пандемии	574
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek	
Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va aholi turmush darajasini yanada yaxshilashda iqtisodiy samaradorlikni oshirishning ahamiyati	577
Salamov Ibroxim, Kudratov Rizo Turdibayevich, hamdamova Nasiba Ablakulovna	
Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo munosabatlari	582
Tirkashev Farhod Mahmudovich, Xo'jaqulov Inomjon Rustam o'g'li	
Xizmat ko'rsatish sohasini raqamli iqtisodiyot sharoitiga mos rivojlantirishning ayrim masalalari	586
Mirzayev Qulmamat Jonuzakovich, Sherzodova Diyora Sherzod qizi	
Turistik destinatsiyalarni rivojlantirish orqali turistik zonalarni takomillashtirish	589
Raxmonov Siyovush Turob ug'li, Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
Ivermektin, klozantel, iversantapulus dori vositalarining marketing tahlili	592
Raxmadullayev Humoyun Rashid o'g'li, Farmonov Nizom, Salamov Ibroxim	
Цифровая оптимизация для экологической безопасности в агропромышленном комплексе	597
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	

Смысловой – системный анализ процессов обработки плодов и овощей энергии начального импульса.....	602
Курбанов Жамшед Маджидович, Курбонова Мадина Жамшедовна	
Формирования алгоритма расчета эффективности транспортно-логистической системы поставок грузов.....	605
Кубаев Улугбек	
Роль и потенциал севооборота в создании устойчивых и экологически чистых систем в сельском хозяйстве на основе цифровизации	611
Юнусов Худайназар Бекназарович, Сафарова Лола Улмасовна	
Qoramollar uchun ozuqa ratsionini tuzishda innovatsion yondashuv	617
Mavlyanov Majid Tuychiyevich	
Landshaft bog'dorchilikni rivojlantirishda autocad dasturining o'rni.....	624
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Aniq qishloq xo'jaligida o'zgaruvchan me'yorlarni qo'llash	628
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Bekzod Qudratov	
Raqamli iqtisodiyotda neyron tarmoqlaridan foydalanishning ahamiyati	634
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
Iqtisodiy masalalarni tahlil qilish, me'yorlash, rejalashtirish, baholash hamda bashorat qilishda korrelyatsiya va regressiya usuli	637
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida O'ktam qizi	
Iqtisodiy ekonometrik modelni tuzish hamda avtokorrelyatsiya mavjudligini aniqlash	641
Raximov Abdulaxad Nematovich	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirishda agrovoltaiika texnologiyasini qo'llash istiqbollari	646
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich, Eshpulatov Dostonbek Baxodir o'g'li, Malikova Sevinch Telman qizi	
Развитие системы цифровизации в сельском хозяйстве и в народной медицине	650
Рахмонов Фариз Зафаржонович, Мухиддинова Сабрина Мунисовна, Усманова Лайло Рахматуллаевна, Рахмонова Хабиба Нуруллаевна	
Raqamli iqtisodiyot fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik metodlar va virtual onlayn kurslardan foydalanish.....	653
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich	
Qishloq xo'jaligini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari	656
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
Ekin maydonlari tuproqlarini tahlil qilish va boshqarishda sun'iy intellekt tizimlaridan foydalanishning o'rni..	660
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Artikov Farxod Sayfiddinovich, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
О некоторых нестандартных способах решения иррациональных уравнений	664
Актамова Васида Уктамовна	
Корхоналарни тугатишнинг норматив ва ташкилий-услугий таъминотини такомиллаштириш	666
Дусмуратов Раджабай Давлатбаевич	
Юридик шахсларни тугатишнинг норматив-ҳуқуқий таъминоти.....	670
Давлетов Икрам Рахимберганович	
Саноат корхоналарида мулкый муносабатларни тартибга солишнинг илмий назарий асослари.....	674
Бобобеков Эргаш Абдумаликович	

INNOVATSIYANI JORIY QILISHNING FERMER XO'JALIKLARI DAROMADLARIGA TA'SIRI

Eshboyev Diyorbek Yo'ldosh o'g'li

Sinayev Sherari Islom o'g'li

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti talabalari

Ismoyilov Azamat Isroyilovich

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti

"Iqtisodiyot va biznes" kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Cheklangan resurslar sharoitida ulardan samarali foydalanish har qanday sohada ayniqsa, qishloq xo'jaligi sohasida ham juda muhim hisoblanadi. Shu bois maqolada samaradorlikka erishishda innovatsiyalarni qo'llash fermer xo'jaliklarining mavjud resurslardan foydalanish ko'rsatkichlari o'rganilgan Samarqand viloyatida kartoshka ishlab chiqarish uchun foydalaniladigan yer maydonlari hamda hosildorlikning dinamik tahlili qilingan. Bundan tashqari Tayloq tumani-dagi 93 ta yangi innovatsion urug'larni sotib olgan va sotib olmagan fermer xo'jaliklaridan so'rovnoma olinib korrelyatsiya tahlili o'tkazilgan. Tahlillar natijasi shuni ko'rsatdiki, innovatsion urug'likdan foydalangan fermer xo'jaliklari foydalanmaganlarga qaraganda ko'proq foydaga erishgan.

Kalit so'zlar: Qishloq xo'jaligi, innovatsion texnologiyalar, samaradorlik, foyda fermer xo'jaliklari, resurslar hosildorlik ko'rsatkichi.

Abstract: In conditions of limited resources, their effective use is very important in any field, especially agriculture. Therefore, in the article, the use of innovations in the achievement of efficiency, indicators of the use of available resources by farms, and a dynamic analysis of the land area used for potato production and productivity in the Samarkand region were studied. In addition, a correlation analysis was conducted by collecting questionnaires from 93 farms in Tayloq district that bought and did not buy new innovative seeds. The results of the analysis showed that the farms that used the innovative seed made more profit than those that did not.

Key words: Agriculture, innovative technologies, efficiency, profit farms, resource productivity indicator.

Аннотация: В условиях ограниченности ресурсов очень важно их эффективное использование в любой сфере, особенно в сфере сельского хозяйства. Поэтому в статье использованы инновации в достижении эффективности, показателей использования имеющихся ресурсов хозяйств Самаркандской области, динамический анализ площади земель, используемых под производство картофеля, и урожайности. Кроме того, был проведен корреляционный анализ путем сбора анкет 93 хозяйств, купивших и не купивших новые инновационные семена Тайлокского района. Результаты анализа показали, что хозяйства, использовавшие инновационные семена, получили больше прибыли, чем те, которые этого не сделали.

Ключевые слова: Сельское хозяйство, инновационные технологии, эффективность, прибыльные хозяйства, показатель ресурсоотдачи.

KIRISH

Ta'kidlash joizki, agar qishloq xo'jaligimiz ishlab chiqaruvchilarining tashkiliy huquqiy asoslari tubdan isloh qilinmasa o'sib borayotgan aholi jon boshiga yetarli qishloq xo'jaligi mahsulotlari miqdorini ta'minlash hamda qishloq xo'jaligi oziq-ovqat bozorida import ulushining ortib borishi bilan bog'liq muammolar ko'payib boraveradi. Bunday muammolarni oldini olish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etish talab etiladi. Darhaqiqat, mustaqillikning dastlabki yillarida fermerlar agressiv iqtisodiy muhitda yashashga va ishlashga majbur bo'lishdi, bunda qishloq xo'jaligida ishlab chiqarilgan ortiqcha mahsulotning fermerlar ixtiyoriga qoldirilmasligi, ortiqcha mahsulotlarni sanoat tarmoqlariga o'tkazib yuborilishligi, qishloq xo'jalik ishlab chiqaruvchilarini yuqori narxlarda xizmatlar va tovarlar bilan ta'minlash va boshqa tomondan oziq-ovqat zanjiridagi sheriklar foydasiga ishlash jumladan, mahsulotni qayta ishlash, saqlash va savdo tarmoqlariga kapitalning asosiy qismini o'tib ketishi. Bunday sharoitda qishloq xo'jaligi kengaytirilgan takror ishlab chiqarishni ta'minlay olmasdi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, “O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yil-larga mo‘ljallangan strategiyasida belgilangan vazifalarni 2021-yilda amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi prezidentining 26.02.2021-yildagi PQ-5009-son qarori¹ hamda “Qishloq xo‘jaligida bilim va innovatsiyalar tizimi hamda zamonaviy xizmatlar ko‘rsatishni yanada rivojlantirish to‘g‘risida” O‘zbekis-ton Respublikasi Prezidentining 03.02.2021-yildagi PF-6159-son² Farmonlarini ishlab chiqilishi qishloq xo‘jaligi-ni ko‘plab masalalarga institutsional yechim bo‘ldi.

Jahonda ro‘y berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar hamda mamlakatlararo integratsiya sharoitida mam-lakatimizda qisqa vaqt ichida qishloq xo‘jaligi tarmog‘i yangi innovatsion rivojlanish yo‘liga o‘tishi zarur³. Bu yo‘l orqali zamonaviy texnik-texnologik rivojlanish bilan birga qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilarining mavqeini oshirish imkoniyati paydo bo‘ladi.

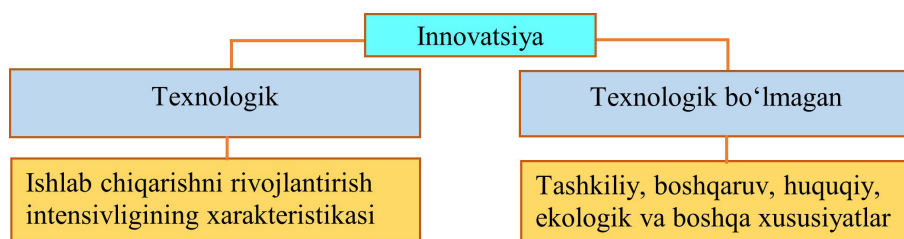
Ushbu tadqiqotda fermer xo‘jaliklarining kartoshka ishlab chiqarishda yangi urug‘lik navlaridan foydala-nishlari ularning daromadlariga tasirini tahlil qiladi. Bunda tadqiqotchi bir nechta savollarni ilgari suradi.

Adabiyotlar sharhi. Ko‘pgina iqtisodiy adabiyotlarda birinchilardan bo‘lib innovatsion jarayonlarning ta’rifini, turlarini va umuman innovatsion faoliyat nazariyasiga muhim hissa qo‘shgan olim sifatida avstraliyalik iqtisodchi olim Yozef Shumpeterni ta’kidlab o‘tishadi. Bu vaqtlarda innovatsiya haqida fikr yuritilmagan, ammo iqtisodi-yotni rivojlantirishda “samarali usul”, “yangilik”, “ta’sir”, “qo‘llash” kabi tushunchalardan foydalanilgan.

Innovatsion faoliyatni tavsiflovchi ko‘plab tushunchalar mavjud: innovatsiya, innovatsion jarayon, innovat-sion tsikl, innovatsion hayot tsikli, innovatsion faoliyatning o‘zi, innovatsion muhit⁴. Bundan tashqari, bir xil atama ko‘pincha boshqacha talqin qilinadi. Shuning uchun ishda foydalaniladigan innovatsion faoliyat sohasi-dagi atama va ta’riflarga aniqlik kiritish hamda ularning mohiyati va qishloq xo‘jaligidagi rolini aniqlash zarur. Ter-minologiyani tahlil qilish natijasi qishloq xo‘jaligida innovatsion faoliyati sohasida qo‘llaniladigan atamalar lug‘ati doirasida taqdim etilgan bo‘lib, biz innovatsion faoliyat elementlarining mohiyatini batafsilroq ko‘rib chiqamiz.

Avvalo, “qishloq xo‘jaligi innovatsiyasi” atamasini alohida ta’kidlashimiz kerak.

Qishloq xo‘jaligi innovatsiyasi – bu bozorda sotiladigan yangi yoki takomillashtirilgan mahsulot, amaliy faoliyatda yoki ijtimoiy xizmatlarga yangi yondashuvda qo‘llaniladigan yangi yoki takomillashtirilgan texnologik jarayon ko‘rinishidagi innovatsion faoliyatning yakuniy natijasi bo‘lib, unga bevosita ta’sir qiladi (yoki bilvo-sita, uning doirasida texnologik zanjir) ishtirokchilari odamlar, ishlab chiqarish vositalari (mashinalar, asbob-uskunalar, asboblilar va boshqalar) va biologik muhitning tarkibiy qismi (hayvonlar, o’simliklar) bo‘lgan jara-yonlar, ularning tabiiy muhitda inson ishtirokisiz mavjudligi mumkin emas yoki, ehtimol, faqat asosiy funksional xususiyatlarni yo‘qotish bilan ifodalanadi.

1-chizma: Innovatsion faoliyatning tabiati, ko‘lami va qishloq xo‘jaligiga ta’sir qilish usullariga ko‘ra farqi.

Manba: Adabiyotlar tahlili asosida muallif ishlanmasi

METODOLOGIYA VA MATERIALLAR

Tadqiqot obyekti – Samarqand viloyati Toyloq tumani fermer xo‘jaliklari. Tadqiqotda statistik ma’lumot-lardan foydalanilgan. Tayloq tumanidagi 93 ta fermer xo‘jaliklaridan so‘rovnoma olingan. Fermer xo‘jalikla-

1 “O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasida belgilangan vazifalarni 2021-yilda amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”

2 O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 26.02.2021-yildagi PQ-5009-son qarori hamda “Qishloq xo‘jaligida bilim va innovat-siyalar tizimi hamda zamonaviy xizmatlar ko‘rsatishni yanada rivojlantirish to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 03.02.2021-yildagi PF-6159-son Farmoni

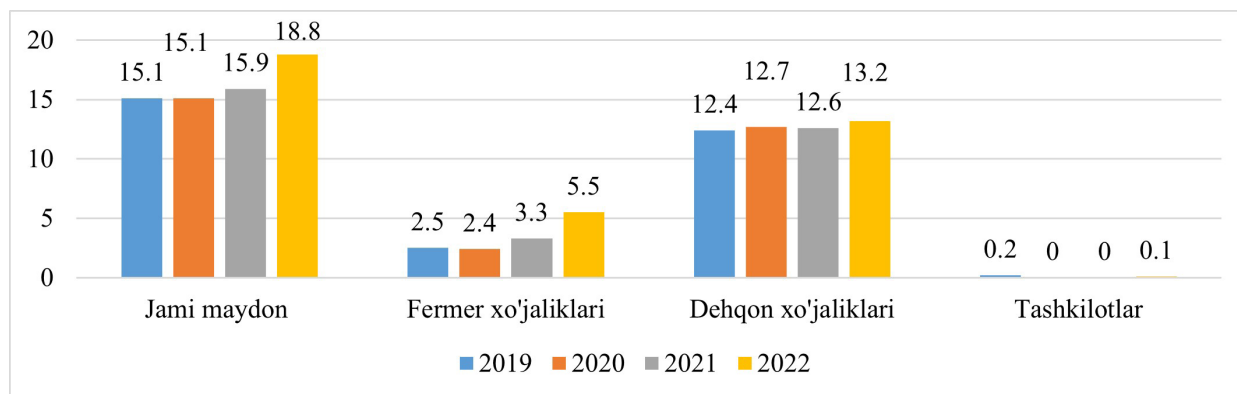
3 Ismoyilov A. I. (2022). FERMER XO‘JALIKLARIDA SABZAVOT MAHSULOTLARINI YETISHTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIM-LARI. Academic research in educational sciences, (Conference), 118–117.

4 Инновационная деятельность в аграрном секторе экономики России / Под ред. И.Г. Ушачева [и др.]. –М.: КолосС, 2007. – 636 с. Концепция развития инновационной деятельности в АПК России. – Саратов: СГАУ им. Н.И. Вавилова, 2009. – 50 с. Федоренко В.Ф., Буклагин Д.С., Кузьмин В.Н., Аронов Э.Л. и др. Методика освоения и распространение инновационных раз- работок в инженерно-технической сфере (проект): Рукопись. – ФГНУ “Росинформмагротех”, 2005. – 73 с. Формирование инновационной инфраструктуры АПК: про- блемы и перспективы / Под ред. И.Г. Ушачева и др. –М.: ООО “Сто- личная типография”, 2008. – 103 с.

ining innovatsion urug'lik navlaridan foydalangan va foydalanmaganlari o'rtasidagi korrelytsiya koeffitsiyenti baholangan.

TAHLIL VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Qishloq xo'jalik ishlab chiqarishiga nisbatan innovatsion jarayon o'ziga xos xususiyatlarga ega: qishloq xo'jaligi mahsulotlari turlarining ko'pligi va ularni qayta ishlash, yetishtirish va ishlab chiqarish texnologiyasida sezilarli darajada farqlar borligi, texnologiyalarning iqlim sharoitlariga bog'liqligi, ishlab chiqarish vaqtlarining xilma-xilligi, pirovard natijaga erishishda aksariyat hollarda iqtisodiyotning saqlash, qayta ishlash, yetkazib berish tarmoqlari bilan bog'liqligi, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining muvaffaqiyatiga tasir ko'rsatmoqda va bu bir necha yillardan beri munozaralarga sabab bo'lib, oziq-ovqat ishlab chiqarish va daromadlarni oshirishning yanada barqaror usullarini talab qilmoqda⁵.

1-jadval: Samarqand viloyatida kartoshka ishlab chiqarishda foydalanilgan yer maydonlari dinamikasi (ming ga)⁶

Manba: Samarqand viloyati statistika agentligi

Jadval ma'lumotlaridan ko'rishimiz mumkinki, Samarqand viloyatida kartoshka ishlab chiqarish uchun sarflangan umumiy yer maydoni 2020-yilga nisbatan 2022-yilda 0,8 ming ga o'sgan. Ushbu o'sishda fermer xo'jaliklarining hisobiga fermer xo'jaliklarida 2020-yilga nisbatan 2022-yilda 0,8 ming ga o'sgan. Bu yerda tashkilotlarda kartoshka ishlab chiqarish 2020-yilda 0,2 ming ga ekilgan lekin qolgan yillarda pasyish mavjud.

Qishloq xo'jaligi uchun yangi urug'lik navlari, pestitsidlar va o'g'itlarning yangi turlari innovatsiya bo'lib hisoblanadi. Biroq barcha innovatsiyalar ham yuqori samaradorlikka ega bo'lavermaydi. Misol uchun, ba'zi innovatsiyalar kapital mablag'larni tejasa mehnat sarfini ko'paytiradi yoki aksincha mehnat sarfi kamaysa, kapital sarfi ko'payishi mumkin⁷. Shu bois innovatsiyalarni joriy qilishda ishlab chiqarilgan mahsulot miqdori, ishlab chiqarish xarajatlarini hamda daromadning o'rtacha miqdori o'rganilishi lozim.

2-jadval: Toyloq tumani fermer xo'jaliklarini yangi kartoshka urug'larini sotib olgan va olmaganlari dinamik ko'rsatkichlari

Innovatsiya	Ishtirokchilar soni	Foizda	Umumiy
Yangi navli urug'larni olmaganlar 0	56	60,22	60,22
Yangi navli urug'larni olganlar 1	37	39,78	100,0
Jami	93	100,0	

Manba: Muallif tomonidan olingan so'rovnoma ma'lumotlari

Ushbu jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, biz Tayloq tumanidan jami 93 ta fermer xo'jaliklarida so'rov-

5 Jerop R., Dannenberg P., Owuor G., Mshenga P., Kimurto P., Willkomm M., & Hartmann G. (2018). Factors affecting the adoption of agricultural innovations on underutilized cereals : The case of finger millet among smallholder farmers in Kenya. 13(36), 1888–1900. <https://doi.org/10.5897/AJAR2018.13357>

6 Samarqand viloyati Statistika agentligi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi

7 Sunding D., & Zilberman D. (1999). The Agricultural Innovation Process : Research and Technology Adoption in a Changing Agricultural Sector in a Changing Agricultural Sector. Department of Agricultural and Resource Economics 207 Giannini Hall UC Berkeley, 47.

nomalar oldik va bunda biz yangi kartoshka urug'lik materiallarini sotib olmaganlarni (0) raqami bilan sotib olganlarni esa (1) raqami bilan belgiladik.

3-jadval: Fermer xo'jaliklaridan olingan so'rovnoma savollarining umumiy statistikasi

Ko'rsatkichlar	Kuzatuvlar soni	O'rtacha	O'rtacha og'ish	Minimal	Maximal
Innovatsiya	93	.3978495	.4921069	0	1
Jins	93	.9569892	.203981	0	1
Yosh	93	46.52688	10.3447	27	68
Ma'lumot	93	3.354839	.5031458	3	5
Tajriba	93	13.39785	6.445659	2	26
Fermer xo'jaliklarining boshqa daromadi	93	.4301075	.4977744	0	1
Urug'ni sotib olish narxi	93	4174.194	1389.159	3000	5800
Mahsulotni sotish bahosi	93	2977.419	86.13568	2900	3100
Texnika xarajati	93	3417204	4352326	0	3.00e+07
Hosildorlik	93	26225.81	8172.234	8000	50000

Manba: Muallif tomonidan olingan so'rovnoma ma'lumotlari

Ushbu jadvalda biz umumiy statistika ma'lumotlarini keltirdik ko'rinib turganidek so'rovnoma ishtirok etgan fermer xo'jaliklarining jami soni 93 tani tashkil qiladi. Jadvalda innovatsiyani qabul qilmagan va qilganlarni (0–1) raqamlari bilan belgilab oldik. Jinsda ayollar va erkaklarni ham fermer xo'jaliklarining boshqa daromadlarini, ya'ni boshqa joydan keladigan daromadlar yo'q yoki borligini (0,1) raqamlari bilan belgilab oldik. Yosh ko'rsatkichida fermer xo'jaliklari rahbarlarining eng yoshi 27 yosh eng yoshi kattasi 68 yosh ekanligini ko'rishimiz mumkin. Ma'lumotda biz (3-5) raqamlari oralig'ida berdik bu yerda 3 o'rta, 4 o'rta maxsus hamda 5 oliy ma'lumotlilar qilib belgilab oldik. Urug'ni sotib olish narxi 3000 so'm va 5800 so'm tadqiqot so'rovnomasini o'tkazish vaqtidagi 1 kg kartoshkaning kam hosilli eski navlarining o'rtacha bozor bahosi hamda serhosilli yangi navlarining o'rtacha bozor bahosi shunday ko'satkichga ega edi.

4-jadval: Tanlangan kuzatuvchilardan olingan so'rovnomasining korelyasiya tahlili

Ko'rsatkichlar	Innovatsiya	Jins	Yosh	Ma'lumot	Tajriba	Boshqa faoliyatdan daromad	Narxi
Innovatsiya	1.0000						
Jins	-0.0442*	1.0000					
	0.6737						
Yosh	-0.1249	0.0830	1.0000				
	0.2329	0.4291					
Ma'lumot	0.0821	-0.0615	-0.0802	1.0000			
	0.4338	0.5582	0.4450				
Tajriba	-0.0402	0.0380	0.5105	0.1403	1.0000		
	0.7023	0.7179	0.0000	0.1797			
Boshqa faoliyatdan daromad	0.5807	-0.1370	-0.0339	0.0784	-0.0166	1.0000	
	0.0000***	0.1904	0.7468	0.4551	0.8742		
Urug'lik materiallarini sotib olish narxi	0.8674	0.0728	-0.2151	0.1377	-0.1683	0.4501	1.0000
	0.0000***	0.4883	0.0384	0.1882	0.1068	0.0000	
Bozor narxi	0.8297	0.0060	-0.0573	-0.0138	-0.0208	0.6092	0.7581
	0.0000***	0.9546	0.5857	0.8959	0.8428	0.0000	0.0000
Texnika xarajatlari	0.1445	-0.0530	-0.2524	0.2488	0.0378	-0.0421	0.1391
	0.1671	0.6137	0.0146	0.0162	0.7190	0.6888	0.1837
Hosildorlik	0.7720	0.0059	-0.1519	0.0305	-0.0543	0.6038	0.7136
	0.0000***	0.9553	0.1462	0.7714	0.6049	0.0000	0.0000

***O'zgaruvchi 1% darajasida muhim ahamiyatga ega.

** O'zgaruvchi 5% darajasida muhim ahamiyatga ega.

* O'zgaruvchi 10% darajasida muhim

Quyida korelyatsiya tahlilimiz natijalariga qaraydigan bo'lsak, fermer xo'jaliklarining rahbarlarining erkak kishi bo'lishi innovatsiyalarni joriy qilishda 10% li darajada muhimlikka ega ekanligi kuzatilmoqda bundan tashqari 1% li darajada muhim ahamiyatga ega bo'lgan to'rtta omilni ko'rishimiz mumkin. Bular fermer xo'jaliklarining boshqa faoliyatdan oladigan daromadlari, urug'ni sotib olish narxi, mahsulotni sotish bahosi hamda hosildorlik. Fermer xo'jaliklarining boshqa faoliyatdan oladigan daromadlari bo'lsa ular innovatsiyalarni qabul qilishga moyilliklari yuqori bo'lishini ko'rishimiz mumkin. Bundan tashqari yana uchta omilda masalan urug'lik materiallarini sotib olish bahosi arzonroq bo'lsa ishtirokchilarimizning ko'pchiligi yangi urug'liklarni sotib olishlari mumkin, aksincha qimmat narxlarda ular sotib olishdan voz kechadilar. Bu yerda uchinchi 1% li ahamiyatga ega bo'lgan omilimiz mahsulotning sotish bahosi biz shunga amin bo'ldikki agarda mahsulotning sotish bahosi yuqori bo'lsa unda fermerlar ko'proq yangi urug'lik materiallaridan foydalanishar ekan aksincha, past narxlarda fermerlar yangi urug'larni sotib olmasliklari ma'lum bo'ldi. Jadvalimizdagi oxirgi 1% li ahamiyatga ega bo'lgan omilimiz hosildorlik bunda hosildorligi yuqori bo'lgan navlarni ham fermerlar tomonidan sotib olishga moilliklari statistik jihatdan ahamiyatli ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Innovatsiyalarni amaliyotga qo'llashda fermerlar daromadlari, innovatsiyalarni joriy qilish xarajatlari va mahsulotlarning sotish bahosi hamda hosildorlik bilan ijobiy bog'liq bo'lsa-da, biroq risk (tavakkalchilik)dan qochadigan fermerlarda taqlidli ishlab chiqarish oshadi⁸. Ya'ni, ishlab chiqarishda fermer xo'jaliklari kam daromad keltirsa ham ko'proq risk darajasi past bo'lgan yo'nalishlarga yoki boshqa ishlab chiqaruvchilar joriy qilingan innovatsiyalar natijalariga ergashadilar.

5-jadval: Fermer xo'jaliklaridan olingan so'rovnoma natijalari asosida o'tkazilgan iqtisodiy tahlil ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Jami yer maydoni (ga)	Yetishtirilgan hosil (tonna)	Daromad (mln so'm)	Xarajat (mln so'm)	Foyda (+;-) (mln so'm)
Jami fermer xo'jaliklar	169	2496,1	7489890,0	1972765,5	5517124,5
Yangi urug'lik olganlar	81	1256,0	3893600,0	940858,0	2952742,0
Yangi urug'lik olmaganlar	88	1240,1	3596290,0	1031907,5	2564382,5

Jadvalda shuni ko'rsatadiki, yangi navli urug' ekanlar, eski navli urug' ekanlardan 7 gektar kam maydonda mahsulot yetishtirgan. Lekin pirovard natija bo'yicha yangi navli urug' ekanlar ko'proq samaradorlikka erishgani jadvalda aks etgan. Ya'ni, yangi urug' ekanlar, eski navli urug' ekanlarga qaraganda 388359,5 mln so'm foyda qilgan. Shuningdek, xarajatlar ko'rsatkichi bo'yicha ham yangi navli urug' ekanlarda ijobiy natijaga erishilgan. Bundan ko'rinib turibdiki, eski navli urug' ekanlar ko'proq yer maydoniga mahsulot yetishtirgan bo'lsa ham hosildorlik past bo'lgan. Ya'ni, innovatsion urug'dan foydalanish resurslar sarfini ham kamaytirar ekan.

XULOSA

Tadqiqotchi tomonidan olib borilgan kuzatuvlar natijasi shuni ko'rsatdiki:

- fermer xo'jaliklarining boshqa faoliyatdan oladigan daromadlari;
- urug'lik materiallarini sotib olish bahosi arzonligi;
- mahsulotning sotish bahosi yuqoriligi;
- hosildorligi.

Fermer xo'jaliklari tomonidan innovatsion yangi urug'lik materiallarini sotib olishga moyilliklarini oshirishga ta'sir ko'rsatishi ma'lum bo'ldi.

Tadqiqotchilar tomonidan so'rovnoma asosida olingan ma'lumotlarning iqtisodiy tahlili qilinganda innovat-

8 Petridis N. E., Digkas, G., & Anastasakis, L. (2020). Factors affecting innovation and imitation of ICT in the agrifood sector. *Annals of Operations Research*, 294(1), 501–514. <https://doi.org/10.1007/s10479-018-2834-y>

sion yangi urug'lik materiallarini sotib olgan fermer xo'jaliklarining foyda ko'rsatkichlari sotib olmaganlarga qaraganda yuqori bo'lib chiqdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston respublikasi Prezidentining "O'zbekiston respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020 — 2030 yillarga mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 26.02.2021-yildagi PQ-5009-son qarori hamda "Qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalar tizimi hamda zamonaviy xizmatlar ko'rsatishni yanada rivojlantirish to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 03.02.2021-yildagi PF-6159-son Farmoni.
3. Инновационная деятельность в аграрном секторе экономики России / Под ред. И.Г. Ушачева [и др.]. —М.: Колос С, 2007. — 636 с.
4. Концепция развития инновационной деятельности в АПК России. — Саратов: СГАУ им. Н.И. Вавилова, 2009. — 50 с.
5. Федоренко В.Ф., Буклагин Д.С., Кузьмин В.Н., Аронов Э.Л. и др. Методика освоения и распространение инновационных раз-работок в инженерно-технической сфере (проект): Рукопись. — ФГНУ "Росинформагротех", 2005. — 73 с.
6. Формирование инновационной инфраструктуры АПК:проблемы и перспективы / Под ред. И.Г. Ушачева и др. —М.: ООО "Сто- личная типография", 2008. — 103 с.
7. Jerop, R., Dannenberg, P., Owuor, G., Mshenga, P., Kimurto, P., Willkomm, M., & Hartmann, G. (2018). Factors affecting the adoption of agricultural innovations on underutilized cereals : The case of finger millet among smallholder farmers in Kenya. 13(36), 1888–1900. <https://doi.org/10.5897/AJAR2018.13357>
8. Samarqand viloyati Statistika agentligi ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi
9. Sunding, D., & Zilberman, D. (1999). The Agricultural Innovation Process : Research and Technology Adoption in a Changing Agricultural Sector in a Changing Agricultural Sector. Department of Agricultural and Resource Economics 207 Giannini Hall UC Berkeley, 47.
10. Petridis, N. E., Digkas, G., & Anastasakis, L. (2020). Factors affecting innovation and imitation of ICT in the agrifood sector. *Annals of Operations Research*, 294(1), 501–514. <https://doi.org/10.1007/s10479-018-2834-y>
11. Ismoyilov A. I. (2022). FERMER XO'JALIKLARIDA SABZAVOT MAHSULOTLARINI YETISHTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI. *Academic research in educational sciences, (Conference)*, 118–117.
12. Bunyod I., & Azamat I. (2023). PROSPECTS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL NETWORK. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(8), 136-139.
13. Saidxonov A. S. O. G. L. (2023). MILLIY IQTISODIYOTDA IMPORT O'RNINI BOSUVCHI, EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQRISHNING DOLZARB MASALALARI. *Academic research in educational sciences, 4(SamTSAU Conference 1)*, 264-269.
14. Shukhrat K., Akmalkhan S. Priority directions for increasing the role of personal business and private entrepreneurship in the national economy //Asian Journal of Research in Business Economics and Management. — 2022. — T. 12. — №. 12. — C. 1-5.
15. Ilashov B. S. O. G. L. O 'ZBEKISTON QISHLOQ XO 'JALIGI TARMOG 'IDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING HOZIRGI HOLATI VA KELAJAKDAGI ISTIQBOLLARI //Academic research in educational sciences. — 2023. — T. 4. — №. SamTSAU Conference 1. — C. 189-196.
16. Muratov S. (2022). The Role of Innovations in the Activities of Tomorka Farms in Samarkand Region. *American Journal of Agricultural Science, Engineering, and Technology*, 6(3), 135-141.
17. Saidmurodov M. T. (2022). INCREASE EMPLOYMENT AND WELFARE OF RURAL DWELLERS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH* ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(06), 236-238.
18. Nortoshev E. Z., Qudratov B. T., & Rayimov F. I. O. (2023). O 'ZBEKISTONDA BIOIQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH YO 'LLARI VA "BIODEGRADABLE" DAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI. *Academic research in educational sciences, 4(SamTSAU Conference 1)*, 456-464.
19. Hasanov B. T. (2022). THE ECONOMIC SIGNIFICANCE OF SEED POTATO GROWING IN AGRICULTURE. *Academic research in educational sciences, 3(Special Issue 1)*, 23-27.
20. Tursunkulovich H. B. (2023). EMPIRICAL ANALYSIS OF POTATO PRODUCTION: IN THE CASE OF SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN. *The American Journal of Agriculture and Biomedical Engineering*, 5(12), 14-24.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Alfraganus universiteti dotsenti, i.f.f.d. (PhD) Fayziyev Oybek Raximovichning umumiy tahriri ostida nashrga tayyorlandi.

O'zbek tili muharriri: Ulug'bek Eshmuradov

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Rus tili muharriri: Abdimo'min Alikulov, i.f.d., professor

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Bobur Ochilov

2024. Maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Topshirildi: 10.04.2024-yil. Nashrga ruxsat etildi: 19.04.2024-yil.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro‘yxatdan
o‘tkazilgan.